

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Øieblikket Nr. 7

Citation: Kierkegaard, Søren: "Øieblikket Nr. 7", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 , s. 1. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-oi7-txt-shoot-idea5d618c-243a-4048-8d92-22f69c9b8458.pdf> (tilgået 02. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 13

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

* Øieblikket

Nr. 7

Indhold:

- 1) Hvorfor elsker »Mennesket« fremfor Alle »Digteren«? og Hvorfor er, gudeligt, just »Digteren« den Allerfarligste?
  - 2) Menneske-Fiskeriet.
  - 3) Hvad man saadan kalder en Christen.
  - 4) »Først Guds Rige.« Et Slags Novelle.
- 5) At »Christenhed« er fra Slægt til Slægt et Samfund af Ikke-Christne; og Formelen, hvorefter dette foregaaer.
- 6) Confirmationen og Vielsen; christeligt Comedie-Spil eller Det, som værre er.
- 7) At den, især i Protestantismen, saa meget priste det christelige Familie-Livs christelige Børne-Opdragelse er, christeligt, baseret paa en Løgn, idel Løgn.
- 8) Sandheden af »Præstens« Betydning for Samfundet.
- 9) Om den Interesse, der vises min Sag.

30 August 1855

S. Kierkegaard

Kjøbenhavn

Forlagt af C. A. Reitzels Bo og Arvinger
Bianco Lunos Bogtrykkeri

Hvorfor elsker »Mennesket« fremfor Alle »Digteren?«

og

Hvorfor er, gudeligt, just »Digteren« den Allerfarligste?

Svar: just derfor er Digteren, gudeligt, den Allerfarligste, fordi Mennesket frem for Alle elsker Digteren.

Og derfor elsker Mennesket Digteren frem for Alle, fordi han er ham den Allerfarligste; thi dette hører jo gjerne med til en Sygdom, at begjere hæftigst, at elske mest just Det, som er den Syge skadeligst. Men, aandelig forstaaet, er Mennesket i sin naturlige Tilstand syg, han er i en Vildfarelse, et Selvbedrag, begjærer

derfor mest af Alt at bedrages, saa han faaer Lov til ikke blot at blive i Vildfarelsen, men til ret at finde sig vel i Selvbedraget. Og en Bedrager duelig hertil er just Digteren; derfor elsker Mennesket ham frem for Alle.

Digteren forholder sig kun til Indbildningskraften; han fremstiller det Gode, det Skjønne, det Ædle, det Sande, det Ophøiede, det Uegennyttige, det Høimodige o. s. v. i Stemning paa Indbildningens Afstand fra Virkelighed. Og paa denne Afstand hvad er det dog deiligt det Skjønne, det Ædle, det Uegennyttige, det Høimodige o. s. v.! Hvis det derimod bragtes mig saa nær, at det ligesom vilde tvinge mig til at gjøre det til Virkelighed, fordi Den, der fremstillede det, var ingen Digter, men en Charakter, et Sandheds-Vidne, der selv gjorde det til Virkelighed: frygteligt, det var jo ikke til at udholde!

Der er i hver Slægt meget faa saa Forhærdede og Fordærvede, at de ville have det Gode, Ædle o. s. v. reent bort; men der er ogsaa i hver Slægt kun meget faa saa Alvorlige og Redelige, at de i Sandhed ville gjøre det Gode, Ædle o. s. v. til Virkelighed.

»Mennesket« ønsker ikke det Gode saa langt bort som hine første Faa, men heller ikke saa nær som hine sidste Faa.

Her ligger »Digteren«, Menneskehjertets elskede Yndling. Det er han, hvad Under vel! Thi dette Menneskehjerte har blandt andre Egenskaber een, som rigtignok sjeldnere nævnes – dog dette er vel atter en Virkning af denne samme Egenskab – den Egenskab: fiint Hykleri. Og Digteren han kan hykle med Mennesket.

Det, som, hvis det skal gøres til Virkelighed, vil blive den forfærdeligste Lidelse, det faaer Digteren behændigt forvandlet til den fineste Nydelse. I Virkeligheden at forsage denne Verden: er ingen Spøg. Men, tryk ved at besidde denne Verden, i en »stille Time« med Digteren at sværme i Stemning: er fiin, fiin Nydelse.

– – og det er ved den Art Gudsdyrkelse vi har naaet at vi Alle ere Christne. Det er, det Hele med Christenhed, christne Stater, Lande, en christen Verden, Statskirke, Folkekirke o. s. v. er paa Indbildningskraftens Afstand fra Virkelighed, er: en Indbildning, og, christeligt, en saa fordærvelig Indbildning, at Ordet her passer: Indbildning er værre end Pestilents.

Christendom er Forsagelse af denne Verden. Dette docerer Professoren, og gjør saa det at docere dette til sin Carriere, uden engang at tilstaae, at dette dog egentlig ikke er Christendom: er det Christendom, hvor er da Forsagelsen af denne Verden? Nei, dette er ikke Christendom, det er Digter-Forholdet. – Præsten prædiker, han »vidner« (jo jeg takker!), at Christendom er Forsagelse, og gjør saa det at prædike dette til sit Levebrød, sin Carriere; han ikke engang selv tilstaaer, at dette dog egentligen ikke er Christendom – men hvor er da Forsagelsen? Er dette saa ikke ogsaa Digter-Forholdet?

Men Digteren hykler med Mennesket – og Præsten er Digter, som vi nu have seet: saa bliver altsaa den officielle Gudsdyrkelse: at hykle; og det er for at naae dette store Gode, at Staten naturligviis ikke betænker sig paa at give Penge til.

Skal Hykleriet afværges, er dette da den mildeste Form, hvorunder det kan skee: at »Præsten« gjør Tilstaaelsen, at dette dog egentligen ikke er Christendom – ellers har vi Hykleriet.

Og derfor er det dog ikke ganske sandt, hvad der staaer i Overskriften, at Digteren, gudeligt, er den Allerfarligste. Digteren siger sig jo kun at være Digter. *Det langt Farligere er, at En, der kun er Digter, ved at være som det hedder Præst, giver sig Udseende af at være noget langt Alvorligere og Sandere end Digteren, og dog kun er Digter. Dette er Hykleri i anden Grad (Potens).* Derfor behøvedes der et Politi-Talent, som, just ved at nævne Ordet, ved at sige sig kun at være en Digter, kunde komme bag ved alt dette Formummede.

Menneske-Fiskeriet

Det er Christi egne Ord: »Følger efter mig, saa vil jeg gjøre Eder til Menneske-Fiskere.« Mtth. 4, 19.

Saa gik Apostlene ud.

»Dog hvad skulde det vel blive til med det Par Mennesker, hvilke desuden vistnok forstode Christi Ord saaledes: at det var dem, der skulde offres for at fange Mennesker. Det er let at see, at var det blevet ved paa den Maade, var det blevet til Ingenting. Det var Guds Tanke, maaskee smukt, men – ja, det maa dog enhver praktisk Mand tilstaae – Gud er ikke praktisk. Eller kan der tænkes noget mere Bagvendt end den Art Fiskerie, hvor det at fiske er at blive offret, saa det altsaa ikke er Fiskeren, der spiser Fiskene, men Fiskene der spise Fiskeren; og det skal kaldes at fiske, det er jo næsten ligesom Hamlets Vanvid, naar han siger om

Polonius, at han er til Gjestebud, dog ikke der, hvor han spiser, men der, hvor han bliver spist.«

Da tog Mennesket sig af Guds Sag.

»Menneske-Fiskeriet! det Christus har meent er noget ganske Andet end hvad disse skikkelige Apostle fuldkommede, trodsende al Sprogbrug og al Sprog-Analogi; thi i intet Sprog forstaaer man det ved: at fiske. Det han har meent og tilsigtet er ligefrem en ny Næringsvejs Opkomst: Menneske-Fiskeriet, at forkynde Christendom saaledes, at der virkelig bliver Noget at fiske ved dette Fiskerie.«

Pas nu paa, nu skal Du see det bliver til Noget!

Ja, min Tro blev det til Noget, – det blev til »den bestaaende Christenhed« med Millioner, Millioner, Millioner Christne.

Arrangementet var ganske simpelt. Som der danner sig et Compagni, der speculerer i Silde-Fiskeriet, et andet i Kabliau-Fangst eller Hvalfiske-Fangst o. s. v.: saaledes dreves Menneske-Fiskeriet af et Interessentskab, der indbyrdes garanterede hinanden saa og saa mange Procent Udbytte.

Og hvad blev Følgen deraf? O, hvis Du ikke ellers har gjort det, benyt dog denne Leilighed til at beundre det Menneskelige! Følgen blev, at der fangedes en uhyre Mængde Sild eller hvad det er jeg vilde sige Mennesker, Christne, og selvfølgelig at Compagniet stod sig brillant. Ja, det viste sig, at ikke det mest velstaaende Silde-Compagnie i fjerneste Maade profiterede saaledes som der profiteredes ved Menneske-Fiskeriet. Og saa Eet endnu, en Profit mere eller dog et piquant Kryderie paa Profiten, at intet Silde-Compagnie tør beraabe sig paa at have Skriftens Ord for sig, naar de sende Skibene ud paa Fangsten.

Men Menneske-Fiskeriet er et gudeligt Foretagende, Dhrr. Interessenter i Compagniet tør beraabe sig paa at have Skriftens Ord for sig, thi Christus siger jo selv »jeg vil gjøre Eder til Menneske-Fiskere«; roligen gaae de Dommen imøde »vi have fuldkommet Dit Ord, vi have fisket Mennesker.«

Hvad man saadan kalder en Christen

Første Billede

Det er en ung Mand – lad os tænke det saaledes, Virkeligheden giver rigeligt Exempel – det er en ung Mand endog med mere end almindelige Evner, Kundskaber, inde i det offentlige Livs Begivenheder, Politiker, selv Agerende som saadan.

Hvad Religion angaaer, er hans Religion: han har slet ingen. At tænke paa Gud falder ham aldrig ind; at gaae i Kirke lige saa lidet, og det er saa vist ikke af religieus Grund han lader det være; og hjemme at læse i Guds Ord vilde han næsten befrygte var at gjøre sig latterlig. Da det engang føier sig saaledes, at hans Livs-Forhold foranlediger ham til, forbundet med nogen Fare, at yttre sig om Religionen, vælger han den Udvei, at sige hvad Sandhed er: jeg har slet ingen Mening om Religionen, Sligt har aldrig beskjeftiget mig.

Samme unge Mand, som ingen Trang føler til Religion, føler derimod en Trang til at blive – Fader. Han gifter sig; nu har han et Barn; han er – Barnefader: og hvad skeer?

Ja, vor unge Mand er, som man siger, i Vinden med dette Barn, han bliver nødsaget til i Egenskab af – Barnefader at have en Religion. Og det viser sig, at han har den evangelisk-lutherske Religion.

Hvor ynkeligt paa den Maade at have Religion. Som Mand har man ingen Religion; hvor der kunde være Fare forbunden med blot at have en Mening om Religion, har man ingen Religion: men i Egenskab af – Barnefader har man (risum teneatis!) den christelige Religion, som just anpriser eenlig Stand.

Saa bliver der sendt Bud til Præsten; Jordemoderen arriverer med Barnet; en ung Dame holder coquet Huen; nogle unge Mænd, der heller ingen Religion have, viser Barnefaderen den Tjeneste som Faddere at have den evangelisk-christelige Religion, og at overtage Forpligtelse for Barnets christelige Opdragelse; en Silke-Præst stænker med Gratie tre Gange Vand over det søde lille Barn, aftørre sig gratieust i et Haandklæde – –

og dette vover man at byde Gud under Navn af: christelig Daab. Daaben; det var ved den hellige Handling at Verdens Frelser indviedes til sit Livs Gjerning, og efter ham Disciplene, Mænd, der længst vare komne til Skjelsaar og Alder, og som nu, døde for dette Liv (derfor neddukkede de sig tre Gange, betydende at være døbt til Christi Døds Samfund), lovede at ville leve som Offrede i denne Løgnens og Ondskabens Verden.

Dog Præsterne, disse hellige Mænd, forstaaer nok deres Dont, og ligeledes, at hvis det skulde være, som Christendommen ubetinget maa fordre og ethvert fornuftigt Menneske, at først naar En er kommet til Skjelsaar og Alder faaer han Lov at bestemme sig for hvilken Religion han vil have – Præsterne forstaae meget godt, at saa blev det ikke rigtigt til Noget med Næringsveien. Og derfor trænge disse hellige Sandhedsvidner ind i Børsstuerne og benytte det zarte Øieblik, hvor Moderen er svag efter overstanden Lidelse, og Fatter er – i Vinden. Og saa vover man under Navn af christelig Daab at byde Gud en Handling som den beskrevne, hvori der dog kunde bringes en lille Smule Sandhed ind, hvis den unge Dame istedetfor sentimentalt at holde Huen over Barnet, satirisk holdt en Nathue over Barnefaderen. Thi paa den Maade at have Religion er, aandeligt, en comisk Ynkelihood. Man har ingen Religion; men paa Grund af Omstændighederne: fordi først Moderen kom i Omstændigheder, og saa, som Følge deraf, Fatter igjen kom i Omstændigheder, har man paa Grund af Omstændighederne med dette lille søde Nussebeen, paa Grund deraf har man: den evangelisk-lutherske Religion.

Andet Billede

Det er en Næringsdrivende. Hans Grundsætning er: Enhver er Tyv i sin Næringsvei. »Det er umuligt«, siger han, »at kunne komme igjennem denne Verden, naar man ikke er lige som de andre Næringsdrivende, der Alle hylde den Sætning: Enhver er Tyv i sin Næringsvei.

Hvad Religion angaaer – ja, hans Religion er egentligen dette: Enhver er Tyv i sin Næringsvei. Forresten har han ogsaa en Religion; og hans Mening er, at det bør især enhver Næringsdrivende have. »En Næringsdrivende«, siger han, »burde, selv om han ingen Religion har, aldrig lade sig mærke dermed, thi dette kan let blive skadeligt, ved muligt at mistænkeliggjøre hans Redelighed; og en Næringsdrivende bør helst have den i Landet herskende Religion«. Hvad det sidste angaaer, da forklarer han deraf, at Jøderne altid have Ord for at snyde meer end de Christne, hvad, som han paastaaer, ingenlunde er Tilfældet; han paastaaer, at de Christne snyde lige saa godt som Jøderne, men at det der skader Jøderne er, at de ikke have den i Landet herskende Religion. Hvad det Første angaaer, den Fordeel det at have Religion afgiver med Hensyn til at begunstige En i at snyde, da beraaber han sig i denne Henseende paa hvad man lærer af Præsterne; han paastaaer, at det der hjælper Præsterne til at kunne snyde mere end nogen anden Samfundsklasse, just er, at de ligge Religionen saa nær; naar Sligt lod sig gjøre, vilde han med Glæde give en god Skilling for at opnaae at blive ordineret, thi det vilde betale sig brillant.

To eller fire Gange om Aaret tager saa denne Mand pæne Klæder paa – og gaaer til Alters. Der træder saa en Præst frem, en Præst, der (ligesom de, hvilke, naar man trykker paa en Fjeder, springe ud af en Snuustobaksdaase) springer, saasart han seer »en blaa Seddel«. Og derpaa høitideligholdes den hellige Handling, fra hvilken den Næringsdrivende eller rettere begge de Næringsdrivende (baade Præsten og Borgeren) vende hjem til deres vante Leveviis, kun at den ene af dem (Præsten) ikke kan siges at vende hjem til sin vante Leveviis, han havde jo ikke forladt den, meget mere været i Virksomhed som Næringsdrivende.

Og dette vover man at byde Gud under Navn af Nadverens Sacramente, Christi Legemes og Blods Samfund!

Nadverens Sacramente! Det var ved Nadverbordet Christus, selv fra Evighed indviet til at være Offeret, for sidste Gang før Døden samledes med sine Disciple, indviende ogsaa dem til Døden eller Dødens Mulighed, hvis de i Sandhed fulgte ham efter. Derfor er det i al sin Høitidelighed dog saa gysende sandt, hvad der tales om hans Legeme og Blod, om denne Blod-Pagt, der har samlet Offeret med hans faa troe – Blod-Vidner, som de vel vilde blive det.

Og nu er Høitideligheden den: at leve før og efter aldeles verdsligt – og saa en Ceremonie. Dog at oplyse Menneskene om, hvad det nye Testamente forstaaer ved Nadveren og dens Forpligtelse, vogter Præsterne af gode Grunde sig nok for. Deres hele Næringsvei er grundet paa at *leve af*, at Andre blive offrede; deres Christendom er: at *tage Offer*. At foreslaae dem, selv at blive offrede, vilde de ansee for eine sonderbare und höchst unchristliche Zumuthung, aldeles stridende mod det nye Testaments *sunde* Lære, hvad de vel vilde bevise med en saa colossal Lærdom, at intet enkelt Menneskes Levetid vil være tilstrækkelig for at gjennemstudere alt Dette.

»Først Guds Rige.«

Et Slags Novelle.

Cand. theol. Ludvig From – han søger. Og naar man hører, at en »theologisk« Candidat søger, behøver man da ikke nogen levende Indbildningskraft for at forstaae, hvad det er han søger, naturligviis Guds Rige, som man jo skal søge *først*.

Nei, det er det dog ikke; det han søger er: et kongeligt Levebrød som Præst; og er der, hvad jeg med nogle faa Træk skal angive, *først* skeet saare Meget, førend han er naaet saavidt.

Først har han gaaet i den lærde Skole, fra hvilken han saa er demitteret. Derpaa har han *først* taget 2 Examinere, og, efter 4 Aars Læsning *først* taget Embedsexamen.

Han er da altsaa theologisk Candidat; og man skulde maaskee mene, at han, efter *først* at have tilbagelagt alt Dette, endeligen kan komme til at virke for Christendommen. Ja, paa det Lav. Nei, *først* maa han gaae $\frac{1}{2}$ Aar i Seminariet; og naar det er gaaet, kan der da ikke være Tale om at kunne søge i de første 8 Aar, hvilke altsaa *først* maa være tilbagelagte.

Og nu staae vi ved Novellens Begyndelse: de 8 Aar ere forløbne, han søger.

Hans Liv, som hidtil ikke kan siges at have havt noget Forhold til det Ubetingede, antager pludseligt et saadant Forhold: han søger ubetinget Alt; skriver det ene Ark stemplet Papir fuldt efter det andet; render fra Herodes til Pilatus; anbefaler sig baade hos Ministeren og hos Portneren, kort han er ganske i et Ubetingets Tjeneste. Ja, en af hans Bekjendte, der i de sidste Par Aar ikke har seet ham, mener til sin Forbauselse at opdage, at han er blevet mindre, hvilket maaskee lader sig forklare af, at det er gaaet ham som Münchhausens Hund, der var en Mønde, men ved den megen Løben blev en Grævling.

Saaledes gaaer der 3 Aar. Vor theologiske Candidat trænger virkelig til Hvile, til, efter en saa uhyre anstrenget Virksomhed at blive sat ud af Virksomhed eller at komme til Ro i et Embede og pleies lidt af hans tilkommende Kone – thi han er imidlertid *først* blevet forlovet.

Endeligen – som Pernille siger til Magdelone – slaaer hans »Forløsnings« Time, saa han med Overbeviisningens hele Magt vil, af egen Erfaring, kunne »vidne« for Menigheden, at i Christendommen er der Frelse og Forløsning: han faaer et Embede.

Hvad skeer? Ved at indhente en endnu nøiere Efterretning end han hidtil har havt om Kaldets Indtægter opdager han, at disse ere c. 150 Rdlr. mindre end han havde troet. Nu er 101 ude. Det ulykkelige Menneske næsten fortvivler. Han har allerede kjøbt stemplet Papir for at indgaae med en Ansøgning til Ministeren, at det maa tillades ham at betragtes som ikke kaldet – og for saa igjen at begynde forfra: da en af hans Bekjendte faaer ham til at opgive dette. Det bliver altsaa derved han beholder Kaldet.

Han er ordineret – og Søndagen kommet, da han skal fremstilles for Menigheden. Provsten, ved hvem dette skeer, er en mere end almindelig Mand, han har ikke blot (hvad de fleste Præster have, og oftest i samme Grad mere jo høiere de komme op i Rangen) et uhildet Blik for den jordiske Profit, men tillige et speculativt Blik paa Verdenshistorien, Noget han ikke beholder for sig selv, men lader Menigheden komme til Gode. Han har, genialt, valgt til Text de Ord af Apostelen Peter »see, vi have forladt alle Ting og fulgt Dig«, og forklarer nu Menigheden, at just i Tider som vore maae der saadanne Mænd til som Lærere, og anbefaler i Forbindelse hermed denne unge Mand, om hvem Provsten veed, hvor nær han var traadt tilbage for de 150 Rdlrs. Skyld.

Den unge Mand bestiger nu selv Prædikestolen – og Dagens Evangelium er (besynderligt nok!): tragter **først** efter Guds Rige.

Han holder sin Prædiken. »En meget god Prædiken« siger Biskoppen, som selv var tilstede, »en meget god Prædiken; og det frembragte ordentlig Virkning det hele Partie om »først« Guds Rige, den Maade paa hvilken han fremhævede dette *Først*«. »Men synes da Deres Højærværdighed, at her var den ønskelige Overeensstemmelse mellem Talen og Livet; paa mig gjorde det næsten et satirisk Indtryk dette *Først*«. »Hvilken Urimelighed; han er jo kaldet til at forkynde Læren, den sunde, uforfalskede Lære om at søge *først* Guds Rige; og det gjorde han meget godt«.

* *
*

Det er den Art Gudsdyrkelse man – under Eed! – vover at byde Gud, den rædsomste Forhaanelse:

Hvo Du end er, tænk blot dette Guds Ord »først Guds Rige«: og tænk saa paa denne Novelle, der er saa sand, saa sand, saa sand: og Du vil ikke behøve mere for at det bliver Dig tydeligt, at hele den officielle

Christendom er et Dyb af Usandhed og Øienforblindelse, noget saa Vanhelligt, at det Eneste, der sandt er at sige derom er: Du har (hvis Du ellers deeltager i den offentlige Gudsdyrkelse) ved at lade være at deeltage i den, som den nu er, bestandigt een og en stor Skyld mindre, den ikke at deeltage i at holde Gud for Nar (cfr. »Dette skal siges, saa være det da sagt«).

Guds Ord lyder »først Guds Rige« og Fortolkningen, maaskee endog »Fuldkommengjørelsen« (thi man lader sig ikke lumpe) er: først alt Andet og *sidst* Guds Rige; langt om længe naaes *først* det Jordiske, og saa endelig kommer tilsidst en Prædiken om: først at søge Guds Rige. Saaledes bliver man Præst; og Præstens hele Praxis er saa en stadig Udøven af dette: først det Jordiske og saa – Guds Rige, først Hensynet til det Jordiske, om det behager Regjeringen, eller Majoriteten, eller man dog er nogle Stykker 3: først Hensynet til hvad Menneske-Frygt byder eller forbyder, og saa Guds Rige; først det Jordiske, først Pengene, og saa kan Du faae Dit Barn døbt, først Pengene, saa skal der blive kastet Jord paa og holdt Tale efter Taxten, først Pengene saa skal jeg komme til den Syge; først Pengene og saa: virtus post nummos, først Pengene og saa Dyden, saa Guds Rige, hvilket Sidste tilsidst kommer i den Grad tilsidst, at det slet ikke kommer, og det Hele bliver ved det Første: Pengene – i dette eneste Tilfælde føler man ikke Trangen til »at gaee videre«.

Saaledes forholder paa ethvert Punkt og i Alt officiel Christendom sig til det nye Testamentes Christendom. Og dette er saa ikke hvad man selv vedgaaer at være en Jammerlighed, nei, frækt trodses paa, at Christendommen er perfectibel, at man ikke kan blive staaende ved den første Christendom, at den er blot et Moment o. s. v.

Derfor er Intet Gud saaledes imod som officiel Christendom og Deeltagelse deri med Paastand paa at det er at dyrke ham. Dersom Du troer, og det troer Du jo dog, at stjæle, røve, plyndre, hore, bagtale, fraadse o. s. v. er Gud imod: den officielle Christendom og dens Gudsdyrkelse er ham uendeligt væmmeligere. At et Menneske kan være sjunken i en saadan dyrisk Dumhed og Aandløshed, at han vover at byde Gud slig Dyrkelse, hvor Alt er Tankeløshed, Aandløshed, Dorskhed; og at saa Mennesket frækt vover at ansee det for et Fremskridt i Christendom!

Dette er det *min* Pligt at sige, dette: »hvo Du end er, hvilket Dit Liv forresten – ved (hvis Du ellers deeltager) at lade være at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse, som den nu er, har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre.« Selv bærer Du saa og bære Du saa Ansvaret for, hvorledes Du handler; men Du er gjort opmærksom!

At »Christenhed« er fra Slægt til Slægt et Samfund af Ikke-Christne; og Formelen, hvorefter dette foregaaer.

Formelen er denne: naar den Enkelte er kommet til den Alder, at der kunde være Tale om i Betydning af det nye Testamentes Christendom at blive Christen, da mener han som saa, at han dog ikke rigtigt kunde beslutte sig dertil. Derimod har han rigtig Lyst til – at gifte sig. Ah! Han anstiller da følgende Betragtning: »jeg er egentlig allerede for gammel til at blive Christen« (Christenhedens Grundløg; thi ifølge det nye Testamente skal man være Mand for at kunne blive Christen) »nei, Christen maa man blive som Barn, det maa tages fra Barndommen af. Saa vil jeg nu gifte mig, avle Børn – og de, de skal blive Christne«.

Prægtigt! Og naar disse Børn hver især ere komne til den Alder, at der ifølge det nye Testamente kunde være Tale om at blive Christen, saa raisonerer hver især som S. T. deres Hr. Fader og Fru Moder raisonerede: »jeg er egentlig allerede for gammel til at blive Christen, nei, det maa tages fra Barndommen; nu maa jeg« (ligesom Trop siger at det er for Pryssings Regning han ligger ude i Dyrehaven) »nu maa jeg see for Christendommens Regning at komme i Brudeseng – og mine Børn, de skal blive Christne«.

Abacadabra; Amen, Amen, i Evighed Amen; Ære være Præsterne!

Dette er Hemmeligheden med »Christenhed«, en Uforskammethed uden Lige i Retning af at ville sætte Gud en Vox-Næse paa, en Uforskammethed, som dog, under Navn af at være sand Christendom, velsignes af Præsterne, disse eedfæstede Lærere, dette tvetydige Compagnie, som (hvad Enhver der har nogen Praxis maa vide er saa, uden at derfor Enhver kjender nok til det nye Testamentes Christendom for ret at ækles derved) især søger at holde gode Miner med Jordemødrene. Læg Mærke dertil, og Du skal see det er, som jeg siger, der er en hemmelig Forstaaelse mellem enhver Præst og Jordemødrene, de forstaae med hinanden, at det er af yderste Vigtighed for Præsten, hvorledes han staaer sig med Jordemoderen, og de forstaae med hinanden, at de dog væsentligen have Næringsvei tilfælles – og Præsten er ved Eed forpligtet paa det nye Testamente, der anpriser eenlig Stand. Men det forstaaer sig, »Christenheds« Christendom er ogsaa lige det Modsatte af det nye Testamentes Christendom, og derfor disse Skjørteklædte (jeg mener ikke

Jordemødrene men Præsterne) geskjeftige som Koblersker, paafærde i Barselstuerne.

For »Christenheds« Christendom dreier Alt sig om at faae den Sætning sat fast: man bliver Christen som Barn, skal man rigtigt blive Christen, maa man blive det som Barn, fra Barn af. Dette er Grundløggen; gaaer den igjennem, saa god Nat det nye Testamentes Christendom! Saa har »Christenhed« vundet Spillet, en Seier, der meest passende festligholdes ved et rigtigt Æde- og Drikke-Gilde, et vildt Comment med Bacchanter og Bacchantinder (Præster og Jordemødre) i Spidsen for Lystigheden.

Sandheden er: man kan ikke blive Christen som Barn, det er lige saa umuligt som det er umuligt for et Barn at avle Børn. Det at blive Christen forudsætter (ifølge det nye Testamente) en fuldstændig menneskelig Tilværelse, hvad man maatte kalde i naturlig Forstand Mands Modenhed, – for nu at blive Christen ved at bryde med Alt, hvad man umiddelbart hænger ved. Det at blive Christen forudsætter (ifølge det nye Testamente) en personlig Bevidsthed om Synd og om sig som Synder. Man seer da let, at dette Hele med som Barn at blive Christen, ja at man netop maa blive det som Barn, er hverken mere eller mindre end Fjas, som fjasende Præster, formodentlig i Kraft af deres Eed paa det nye Testamente, sætte Menneskene i Hovedet, for at »Præstens« Næringsvei og Carriere kan komme istand.

Lad os vende tilbage til Begyndelsen. Den Enkelte sagde: »jeg er egentligen allerede for gammel til at blive Christen; men saa vil jeg gifte mig – og mine Børn de skal« o. s. v. Havde det virkelig været denne Enkeltes Alvor med at blive Christen, havde han sagt: »jeg er nu i den Alder, at jeg kan blive Christen. Selvfølgelig kunde det da naturligviis aldrig falde mig ind at ville gifte mig. Selv om det ikke var saa, at Christendommen anbefaler eenlig Stand, hvad Forbilledet udtrykker, medens »Apostelen«, tydeligt nok mod sin Villie, seer sig nødsaget til at give en Smule efter for den giftelystne Mængde, og, som Een, der er kjed af at høre et evigt Vrøvl om det Samme, tilsidst giver lidt efter, at naar galt skal være, er det bedre at gifte sig end at lide Brynde – selv om dette ikke var saaledes: det kunde alligevel aldrig falde mig ind at gifte mig; Opgaven at blive Christen er saa uhyre, hvor skulde jeg saa falde paa at indlade mig i dette Sinkerie, hvor meget end Menneskene især i en vis Alder fremstille det som og ansee det for den største Lyksalighed! Oprigtigt talt, jeg fatter ikke, hvorledes det er faldet noget Menneske ind at ville forene det at være Christen med at være gift, dette vel at mærke forstaaet saaledes, at jeg derved ikke tænker paa, om f. Ex. En, der allerede var gift og havde Familie, nu først i den Alder blev Christen, nei, jeg mener, hvorledes En, der er Ugift og siger sig at være blevet Christen, hvorledes han kan falde paa at gifte sig. En Frelser kommer til Verden for at frelse, hvem? de Fortabte. Af disse er der saa vist nok, thi de ere Alle fortabte; og Enhver der fødes, er ved at være født en Fortabt. Til hver Enkelt siger saa Frelseren: vil Du frelses? Selv hvis Frelseren nu Intet talte om eenlig Stand, mig synes det følger saa ganske af sig selv, at det ikke behøvede at siges, at en Christen ikke gifter sig; det var dog virkelig det Mindste man kunde forlange af En, der selv blev frelst, og saa dyrekjøbt, at det skete ved en Andens kvalfulde Liv og Død, det var dog det Mindste man kunde forlange af ham, at han ikke befattede sig med ved at avle Børn at skaffe flere Fortabte; thi af dem er der virkelig nok. Ved Slægtens Forplantelse øses der som gjennem et Overflødighedshorn Fortabte ud – og saa skulde Den, der frelstes, til Tak for sin Frelse, ogsaa være med for ved Slægtens Forplantelse at levere sit Bidrag af Fortabte.«

Altsaa den Enkelte, der vilde gjøre det til Alvor med at blive Christen, han standsede ved sig selv – just der ligger ogsaa, christeligt, Alvoren; han standsede ved sig selv og forstod, at Opgaven var: at han blev Christen; han standsede ved sig selv, i den Grad at det aldeles ikke kunde falde ham ind at gifte sig; han udtrykte det Modsatte af hvad ethvert Menneske naturligt maa siges at udtrykke, en Mulighed af en maaskee gjennem lange Tider fortsat Slægt, som nedstammer fra ham, han udtrykte det Modsatte: at slutte af; han forholdt sig omvendt (derfor, christeligt, rigtigt) til Fortabelsens Masse, befattede sig ikke med at forøge denne, men forholdt sig negativt til den. I »Christenheds« Christendom anderledes; Batailloner Avlskarle og Fruentimmer bringes sammen, hvorved tilveiebringes Millioner Børn – og dette paastaae Præsterne (som jo maa vide det, da de have aflagt Eed paa det nye Testamente), dette paastaae Præsterne (men hvad gjør ikke, endnu mere end Tydsken, Præsterne for Penge), dette paastaae Præsterne at være Christendom, Præsterne, disse hellige Mænd, om hvem der ikke sandt kan siges, som ellers om Enhver, at han er Tyv i sin Næringsvei; Præsten gjør en Undtagelse han er – Løgner i sin Næringsvei.

»Som Barn maa man blive Christen, det maa tages fra Barndommen af« det vil sige: Forældrene ville være frie for at blive Christne; men man vil have et Skalkeskjul, og dertil dette: at opdrage sine Børn til sande Christne. Hemmeligheden forstaaer Præsterne meget godt; og derfor er oftere Talen om den christelige Børne-Opdragelse, om denne Alvor – ved hvilken Forældrene ville være fri for den sande Alvor. Det bliver med Forældrene i Forhold til Børnene ligesom med Præsterne i Forhold til Menighed. Præsterne have heller ikke just Lyst til selv at blive Christne – men deres Menighed, det skal blive sande Christne. Gjækkeriet ligger altid i at faae Alvoren (det selv at blive Christen) bort og istedetfor den at faae anbragt: den dybe Alvor (!), at ville gjøre Andre til Christne.

Saa opdrager man sine Børn til Christne, som det hedder, det vil sige, man tyller noget Barne-Slik, som aldeles ikke er det nye Testamentes Christendom, i Barnet; og dette Barne-Slik, der ikke ligner Læren om Kors og Qual, om at afdøe, at hade sig selv, ikke mere end Syltetøi ligner Cremor-Tartari, dette Barne-Slik slikker saa Forældrene selv lidt af, og blive saa sentimentale ved Tanken om, at de selv desto værre ikke mere ere saadanne Christne, som de vare som Børn; thi kun som Barn kan man rigtigt være Christen.

Og alt dette Galimathias samtykker naturligviis »Præsten«, ja, naturligt! For »Præsten« er kun Eet af Vigtighed, paa enhver Maade (i Kraft af sin Eed paa det nye Testamente) at gjøre lige det stik Modsatte af hvad det nye Testamente gjør, paa enhver Maade i Menneskene at bevare, omfrede, opelske Lysten til Slægts-Forplantelsen, at der bestandigt kan præsteres Batailloner Christne, hvad jo er aldeles en Livs-Fornødenhed, hvis Tusinder af stærkt ynglende Præster skal med Familie kunne leve deraf. Desuden veed »Præsten« vel ogsaa, hvad enhver politisk klog Regjering veed (hvad de Elskende først bag efter opdage), at Menneskene ubetydeliggjøres ved Ægteskabet, at det derfor gjælder om ved Dyrskuer, ved Præmier for hvem der kan avle flest Børn, og paa andre Maader, f. Ex. ved at gjøre det til Christendom, at opmuntre Slægtsforplantelsen, der jo er Det, som stærkest erindrer om Menneskets Slægtskab med Gud. Endeligt undgaaer »Præsten« herved alt betænkeligt Sammenstød med Menneskenes Mængde. Christendommens hele Anskuelse af Livet er høi, og derfor let Menneskenes Mængde til Forargelse. Naar derimod sand Christendom egentligen kommer til at bestaae i at avle Børn, saa bliver det saa populairt og fatteligt som muligt. Og man bør, som Præsten siger, ikke afskrække Menneskene fra Religionen, man bør vinde dem for den, f. Ex. ved at gjøre Tilfredsstillelsen af deres Lyster til at være Religionen. Paa den Maade vinder man dem ogsaa i Masseviis, vinder (profiterer) saa igjen selv derved, at Menneskene saaledes vindes for Religionen – men Himlen vinder man ikke derved.

Fra Slægt til Slægt er »Christenhed« et Samfund af Ikke-Christne; og Formelen, hvorefter det foregaaer, er denne: den Enkelte vil ikke selv være Christen, men paatager sig at avle Børn, som skulle blive Christne; og disse Børn bære sig igjen ad paa samme Maade. Gud sidder i Himlen – til Nar. Men hans eedfæstede Tjenere paa Jorden, Præsterne, de fryde sig ved Livet og ved denne Comedie; Haand i Haand med Jordemødrene ere de behjælpelige ved Slægts-Forplantelsen – den sande christelige Alvor!

Confirmationen og Vielsen; christeligt Comedie-Spil eller det som værre er.

Samvittigheden (forsaavidt der kan være Tale derom i denne Forbindelse) Samvittigheden synes at have slaaet »Christenhed«, at det dog var altfor galt, at det ikke gik an med dette reent bestialske Nonsens: at blive Christen paa den Maade, at man som Barn faaer en Sjat Vand over Hovedet af en kongelig Embedsmand, og at Familien i den Anledning arrangerer et Selskab, et Gjestebud, hvor man celebrerer denne Festlighed.

Dette gaaer dog ikke an, har »Christenhed« meent, det maa dog ogsaa finde sit Udtryk, at den Døbte *personligt* overtager Daabs-Løftet.

Dertil Confirmationen, en herlig Opfindelse, naar man antager et Dobbelt: at Gudsyrkelsen gaaer ud paa at gjøre Nar af Gud, og at den hovedsagelig tilsigter at give Anledning til Familie-Festligheder, Selskaber, en glad Aften, et Gjestebud, deri forskjelligt fra andre Gjestebud, at dette – hvor raffineret! – »tillige« er af religiøs Betydning.

»Det spæde Barn« siger Christenhed »kan jo ikke personligt overtage Daabsløftet, dertil udfordres en virkelig Person.« Saa har man – er det genialt eller sindrigt? – valgt Alderen 14 à 15 Aar: Dreng-Alderen. Denne virkelige Person – der er ikke Noget i Veien, han er Mand for personligt at overtage det paa det spæde Barns Vegne aflagte Daabs-Løfte.

En Dreng paa 15 Aar! Dersom der var Tale om 10 Rigsdaler, vilde Faderen sige: nei, min Dreng, det kan man ikke lade Dig raade over, dertil er Du for grøn om Næsen. Men sin evige Salighed betræffende, og hvor det gjælder om som virkelig Personlighed at føie Personlighedens Alvor til Det, der dog ikke kunde i dybere Forstand kaldes Alvor, at et spædt Barn forpligtes ved et Løfte: er 15 Aars Alderen den meest passende.

Den meest passende, aah ja, naar som tidligere bemærket, Gudsyrkelsen antages at tilsigte et Dobbelt, paa en – kan man kalde det saa? – fiin Maade at holde Gud for Nar, og at foranledige smagfulde Familie-Festligheder. Saa passer det fortræffeligt, som Alt ved denne Leilighed, ogsaa det vedtagne Dagens Evangelium, der, som bekjendt, begynder saaledes: »da Dørene vare lukte« – og det passer i Særdeleshed en Confirmations-Søndag; det er med sand Opbyggelse man hører en Præst læse det op paa en

Confirmations-Søndag.

Confirmationen, det sees da let, er langt dybere Nonsens end Barne-Daaben, just fordi Confirmationen gjør Fordring paa at skulle supplere hvad der savnedes ved Barne-Daaben: en virkelig Personlighed, der, bevidst, kan overtage et Løfte en evig Saligheds Afgjørelse betræffende. Derimod er dette Nonsens i en anden Forstand snildt nok, tjenende Præsteskabets Egoisme, der meget godt forstaaer, at hvis Afgjørelsen i Forhold til Religion forbeholdtes Mandens modne Alder (det eneste Christelige og det eneste Fornuftige) vilde Mange maaskee have Charakter til ikke skrømtet at ville være Christne. Derfor søger »Præsten« at bemægtige sig Menneskene i den spæde, den unge Alder, at de saa i den modnere Alder skulle have den Vanskelighed at maatte bryde en »hellig« Forpligtelse, rigtignok fra Dreng-Alderen, men hvad dog maaskee Mangen har en Overtro imod. Derfor bemægtiger Præsteskabet sig de Spæde, Drengen, modtager hellige Løfter af ham o. D. Og hvad den Guds Mand »Præsten« gjør, det er jo gudeligt Foretagende – ellers kunde maaskee Analogie fordre, at da der er et Politie-Forbud, som forbyder Conditorer at skjenke for Dreng, at der saaledes udkom et Forbud mod at modtage høitidelige Løfter en evig Salighed betræffende af – Dreng, et Forbud for at afværge, at, fordi Præsterne selv ere Meneedere, at de derfor ikke faae Lov til at arbeide i Retning af – til Trøst for dem selv – det størst mulige commune naufragium, at hele Samfundet bliver Meneedere; og det er som beregnet herpaa, at lade 15aars Dreng ved helligt Løfte forpligte sig en evig Saligheds Afgjørelse betræffende.

Altsaa Confirmationen er i sig selv langt dybere Nonsens end Barne-Daaben. Men for ikke at lade noget forsømt, der paa nogen Maade kunde bidrage til at gjøre Confirmationen til lige det Modsatte af hvad den udgiver sig for at betyde, har man faaet denne Handling sat i Forbindelse med alt muligt Endeligt og Borgerligt, saa Confirmationens Betydning egentligen bliver: den Attest, Præsten udsteder, uden hvilken Attest vedkommende Dreng eller Pige slet ikke kan komme an i dette Liv.

Det Hele er Comedie-Spil – og maaskee kunde der i denne Henseende gjøres Noget for at bringe mere dramatisk Illusion i denne Høitidelighed, som f. Ex. hvis der udkom Forbud mod, at Nogen maatte blive confirmeret i Trøie, hvilket ikke passer sig for en virkelig Personlighed, item en Forordning, at de mandlige Confirmander skulde paa Kirke-Gulvet bære Skæg, hvilket naturligt kunde falde bort ved Familie-Festligheden om Aftenen, eller maaskee bruges til Commerce og Løier.

Med hvad jeg skriver, angriber jeg ikke Menigheden; den er vildledt, og man kan ikke fortænke den i – det er menneskeligt – at den, overladt til sig selv, bedraget ved at Præsten har aflagt Eed paa det nye Testamente, synes godt om den Art Gudsdyrkelse. Men vee over Præsterne, vee over dem, disse eedfæstede Løgnere! Jeg veed det vel; der have levet Religionsspottere; de vilde have givet, ja hvad vilde de ikke have givet for at formaae hvad jeg formaaer, men det lykkedes dem ikke, thi Gud var ikke med dem. Anderledes med mig; oprindeligt Præsterne saa velmenende som sjelden Nogen, just villig til at hjælpe dem, have de selv bragt det Modsatte over sig. Og med mig er den Almægtige; og han veed bedst, hvorledes der skal slaaes, saa det føles, at Latteren, betjent i Frygt og Bæven, maa være Svøben – derfor bruges jeg.

Vielsen

Sand Gudsdyrkelse bestaaer ganske simpelt i: at gjøre Guds Villie.

Men den Art Gudsdyrkelse var aldrig efter Menneskenes Hoved. Det der til alle Tider beskjeftiger Mennesket, Det der bevirker at Videnskaben kommer op, bliver til mange, mange Videnskaber, breder sig i uoverskuelig Vidtløftighed, Det hvoraf og hvorfor Tusinder af Præster og Professorer lever, Det der er Indholdet af Christenhedens Historie, ved hvis Studium den vordende Præst og Professor dannes, er at faae arrangeret en anden Art Gudsdyrkelse, bestaaende i: at gjøre sin Villie, men saaledes at Guds Navn, Guds Paakaldelse bringes i Forbindelse dermed, hvorved Mennesket mener sig sikkert mod at være en Ugudelig – ak, medens just dette er den meest kvalificerede Art Ugudelighed.

Exempel. En Mand er tilsinds at ville ernære sig ved at slaae Folk ihjel. Nu, han seer jo af Guds Ord, at dette ikke er tilladeligt, at Guds Villie er: Du skal ikke ihjelslaae. Godt nok, tænker han, men den Art Gudsdyrkelse er jeg ikke tjent med – og en Ugudelig vil jeg heller ikke være. Hvad gjør han saa? Han faaer fat i en Præst, som i Guds Navn velsigner Dolken. Ja, das ist was anders!

I Guds Ord anbefales eenlig Stand. »Men« siger Mennesket »den Art Gudsdyrkelse er jeg virkelig ikke tjent med – og en Ugudelig er jeg da rigtignok heller ikke; et saa vigtigt Skridt som et Ægteskab« (hvilket Notabene Gud fraraader, saa *han* altsaa mener, at det Vigtige er at lade være at gjøre »dette vigtige Skridt«) »skulde jeg gjøre dette uden at sikkre mig Guds Velsignelse.« Bravo! »Derfor er jo den Guds Mand, Præsten, han velsigner dette vigtige Skridt« (hvis Vigtighed er at man lader det være) »og saa er det Gud

velbehageligt« – og jeg faaer min Villie; og min Villie bliver Gudsdyrkelse; og Præsten faaer sin Villie, faaer 10 Rdlr., ikke tjente paa en simpel Maade som f. Ex. ved at børste Klæder for Folk eller ved at skjenke Øl og Brændeviin, nei, han var jo i Virksomhed paa Guds Vegne, at tjene 10 Rdlr. paa den Maade er: Gudsdyrkelse. Bravissimo!

Hvilket Dyb af Nonsens og Afskyelighed! Naar Noget er Gud ikke velbehageligt, bliver det ham saa derved velbehageligt, at der – det er jo at gjøre Ondt værre! – kommer en Præst med, som – det er jo at gjøre Ondt værre! – faaer 10 Rdlr. for at erklære det at være Gud velbehageligt?

Lad os blive ved Vielsen! I sit Ord anbefaler Gud eenlig Stand. Nu er der et Par, som ønsker at gifte sig. Dette Par burde jo vistnok, da de kalde sig Christne, selv vide Beskeed om, hvad Christendom er; men lad det nu saa være. De Elskende henvende sig saa til: Præsten – og Præsten er jo ved Eed forpligtet paa det nye Testamente, som anbefaler eenlig Stand. Hvis han nu ikke er en Løgner og Meeneder, som paa den nedrigste Maade tjener lumpne Penge, har han at bære sig saaledes ad. Han kan i det Høieste med menneskelig Deeltagelse for dette Menneskelige at være forelsket, sige til dem: »lille Børn, jeg er Den, til hvem I sidst skulde henvende Eder; at henvende sig til mig i den Anledning er i Grunden lige saa besynderligt som hvis En vilde henvende sig til Politie-Directeuren for at spørge ham, hvorledes han skulde bære sig ad med at stjæle. Min Pligt er at anvende Alt for at holde Eder tilbage; og i det Høieste kan jeg med Apostelen (thi det er ikke Mesterens Ord) sige: ja naar det endelig skal være, og I ikke kan styre Eders Brynde, saa see at komme sammen; »det er bedre at gifte sig end at lide Brynde.« Og jeg veed meget godt, at det vil gyse i Eder, naar jeg taler saaledes om, hvad I mener er det Skjønneste i Livet; men jeg maa gjøre min Pligt. Og derfor sagde jeg, at jeg var Den I sidst skulde henvende Eder til.«

Anderledes i »Christenhed.« Præsten – naar der bare er Nogle at klappe sammen, bevares; om de Vedkommende henvendte sig til Jordmoderen, de vare maaskee ikke engang der saa sikke paa at blive bestyrkede i, at deres Forehavende er Noget, som er Gud velbehageligt.

Saa blive de viede ☺: »Mennesket« faaer sin Villie, men det at faae sin Villie, raffineres til tillige at være Gudsdyrkelse; thi Guds Navn er bragt i Forbindelse dermed. De blive viede – af Præsten! Ah, det at Præsten er med, det er det Beroligende; denne Mand, som ved Eed er forpligtet paa det nye Testamente, og saa for 10 Rdlr. er det behageligste Menneske man kan have med at gjøre: denne Mand han indestaaer for, at denne Handling det er sand Gudsdyrkelse.

Christeligt maatte man sige: just den Omstændighed, at der er en Præst med, er det Værste af det Hele. Vil Du gifte Dig, saa see dog hellere at blive viet af en Smed, saa kunde det, om man kan tale saaledes, dog maaskee undgaae Guds Opmærksomhed; men naar der er en Præst med, kan det umuligt undgaae Guds Opmærksomhed. Just det, at Præsten er med, gjør det saa criminelt som muligt; husk paa, hvad der blev sagt til Een, der i et Uveir paakaldte Guderne: Lad blot Guderne ikke mærke, at Du er med. Og saaledes maatte man sige: seer dog blot at undgaae, at der er en Præst med. De Andre, Smeden og de Elskende, have ikke aflagt Eed paa det nye Testamente, saa gaaer det dog, om man kan tale saaledes, bedre an, end naar Præsten kommer til med sin – hellige Nærværelse.

* *
*

Al Religion, i hvilken der dog er nogen Sandhed, Christendommen afgjort, tilsigter en total Omforandring med et Menneske, vil, i Forsagelsen og Selvfornægtelsen, fravriste ham alt det, just det, ved hvilket han umiddelbart hænger, i hvilket han umiddelbart har sit Liv. Den Art Religion er »Mennesket«, som han forstaaer det, ikke tjent med. Historien er derfor, at der fra Slægt til Slægt lever en – hvor tvetydigt! – høist respecteret Samfunds-Classe: Præsterne. Deres Metier er: at vende hele Forholdet om, saa det Mennesket har Lyst til bliver Religionen, dog mod at paakalde Guds Navn og at betale noget Vist til Præsterne. Det øvrige Samfund er, naar man seer nøiere i Sagen, egoistisk interesseret i at opretholde Forestillingen om Præsten – thi ellers kan jo Falskneriet ikke komme istand.

Det at blive i det nye Testamentes Forstand Christen er en saadan Radical-Forandring, at man, blot menneskelig talt, maa sige, det er den tungeste Sorg for en Familie, om en af dens Medlemmer blev Christen. Thi i en saadan Christen bliver Guds-Forholdet saa overmægtigt, at han er ikke »som« tabt, nei, at han i en langt mere afgjørende Forstand end ved at døe er tabt for Alt, hvad der hedder Familie. Det er derom Christus bestandigt taler, baade naar han sig selv betræffende siger, at det at være hans Discipel er at være hans Moder, Broder, Søster, at han ikke i anden Forstand har Moder, Brødre og Søstre; og naar han ideligt taler om den Collision at hade Fader og Moder, sit eget Barn o. s. v. Det at blive Christen i det nye Testamentes Forstand er beregnet paa at løsne (som Lægen taler om at løsne Tandkjødet) at løsne den Enkelte ud af det Sammenhæng, ved hvilket han hænger i umiddelbar Lidenskab, og som i umiddelbar Lidenskab hænger ved ham.

Den Art Christendom var aldrig – ligesaa lidet nu, ubetinget ligesaa lidt nu som Aar 30 – efter Menneskets Hoved, men ham i inderste Hjerte, paa Liv og Død imod. Derfor er Historien den, at der fra Slægt til Slægt

lever en høist respecteret Samfunds-Classe, hvis Metier er at gjøre Christendom til lige det Modsatte.

»Præsternes« Christendom forholder sig til: ved Hjælp af Religionen (som uheldigviis just er for at bevirke det Modsatte) at kline Familierne mere og mere egoistisk sammen, og til at arrangere Familie-Festligheder, skjønnne, herlige Familie-Festligheder, f. Ex. Barnedaab og Confirmation, hvilke Festligheder, sammenlignede med f. Ex. Dyrehavstouren og andre Familie-Glæder, have en egen Art Fortryllelse, at det »tillige« er religieust.

»Vee Eder« siger Christus til de Lovkyndige (Skriftkloge) »at I have taget Kundskabens Nøgle; selv gaae I ikke ind (nemlig i Himmeriges Rige, cfr. Mtth. 23, 13) og Dem, som vilde gaae ind formene I det«. (Luc. 11, 52.).

Dette er Præstens høist respekterede Virksomhed, en Næringsvei, der forhindrer Menneskene i at indgaae i Himmeriges Rige. Til Vederlag gjør saa »Præsten« sit Bedste i Retning af Præstationer, for hvilke f. Ex. Agent Carstensen har i stor Still afgjort Talent, skjønnne, herlige Festligheder med – som lidt Viin smager godt i Limonade – med lidt Religieust i, hvad Carstensen ikke kan præstere ..... dog han kunde maaskee blive ordineret.

At den, især i Protestantismen, saa meget priste det christelige Familie-Livs christelige Børne-Opdragelse er, christeligt, baseret paa en Løgn, idel Løgn.

I Almindelighed leves der vel saaledes i »Christenhed«, at Forældrene slet ikke befatte sig med at være Christne uden af Navn, egentligen ingen Religion have. Barnets Opdragelse bestaaer saa i en vis Dressur, i at lære en Deel, men derimod indlader man sig ikke paa at bibringe det nogen religieus end mindre nogen christelig Anskuelse af Livet eller paa at tale til det om Gud, end mindre efter de for Christendommen eiendommelige Begreber og Forestillinger.

Anderledes i de Familier, der gjerne ere sig selv yderst vigtige ved at være alvorlige Christne, og som veed at tale meget om det christelige Familie-Liv og om Betydningen af en christelig Børne-Opdragelse. Her er der en Snakken om og en Vigtighed med, fra den tidligste Barndom, som det hedder, at opdrage Barnet i Christendom.

Sandheden er imidlertid den, at dette (Protestantismens Stolthed!) dette christelige Familie-Livs christelige Børne-Opdragelse er, christeligt, baseret paa en Løgn, idel Løgn.

Og Dette er saare let at vise.

For det Første. Hvorledes det, *christeligt*, er at forstaae med Barnets Tilblivelse, derom kan jo Forældrene ikke tale, christeligt, sandt til Barnet. Forældrene ere egoistiske nok til – og under Navn af Christendom! – at opdrage Barnet i den Anskuelse, at det er en overordentlig Velgjerning af Forældrene, at Barnet er til, at det var Gud særdeles behageligt, dette Mesterstykke af Forældrene, hvorved Barnet blev til. Dette vil sige: under Navn af christelig Børne-Opdragelse vender man aldeles op og ned paa Christendommen, gjør dens Livs-Anskuelse til lige det Modsatte af hvad den er. *Christeligt* er det Intet mindre end den største Velgjerning at skjænke et Barn Livet (dette er Hedenskab); *christeligt* er det Intet mindre end det Gud Velbehagelige, hvorved man gjør sig tækkelig i hans Øine, at man befatter sig med at avle Børn (en saadan Forestilling om Gud er Hedenskab og endog de lavere Former af Hedenskab, eller det er den Art Jødedom, Christendommen just vilde have bort); *christeligt* er det den høieste Grad af Egoisme, fordi en Mand og en Kvinde ikke kan styre deres Brynde, at derfor skal saa et andet Væsen maaskee 70 Aar sukke i denne Jammerdal og Straffe-Anstalt, og maaskee evigt fortabes.

For det Andet. At den Verden, hvori Forældrene ved deres store Velgjerning ere saa gode at anbringe Barnet, at den, *christeligt*, er en syndig, ugudelig, ond Verden, at Jammer, Qual, Elendighed venter hver Den, der fødes, hvis han da er blandt deres Tal, som frelses, og at dem, hvem det gaaer modsat i denne Verden, dem venter evig Fortabelse: dette kan Forældrene ikke sige Barnet. Deels kan Barnet ikke forstaae det, Barnet er, natur-bestemt, for lykkeligt til at kunne forstaae Sligt; og deels kan jo Forældrene for deres egen Skyld ikke godt sige det til Barnet. Ethvert Barn er i sin Naivetet mere eller mindre genial. Sæt nu Barnet i sin Naivetet sagde til Forældrene: »men naar det er en saadan Verden, og det er det, der venter mig, saa er det jo ikke godt, at jeg er kommen ind i denne Verden.« Bravo, min lille Ven, Du traf Punktet! Det er en yderst fatal Situation for Forældrene! Nei, Christendom kan der ikke fuskes i!

For det Tredie. Den sande *christelige* Forestilling om Gud kan Forældrene heller ikke bibringe Barnet, og

ere egoistisk interesserede i ikke at gjøre det. At for Gud denne Verden er en fortabt Verden, hver den, der fødes, ved at fødes er Fortabt, at det Gud vil – af Kjærlighed – er at et Menneske skal afdøe, og at, hvis Gud er saa naadig at vende sin Kjærlighed til ham, at det Gud da – af Kjærlighed – gjør er at gennemmartre ham i alle Qvaler, beregnet paa at tage Livet at ham; thi det er det, Gud vil – dog af Kjærlighed – han vil have Livet af den Fødte, ham forvandlet til en Afdød, En, der lever som en Afdød: Dette kan Barnet, selv om det blev sagt det, ikke fastholde, og Forældrene vogte sig vel, af egoistiske Grunde, for at sige det. Hvad gjør de altsaa? Under Navn af »christelig« Børne-Opdragelse sludde de frisk væk af Hedenskabets Tønde, i Flugt med det Foregaaende: Det er en overordentlig Velgjerning at Du blev til, det er en rar Verden, Du er kommet ind i, og Gud er en rar Mand, hold Dig blot til ham, alle Dine Ønsker opfylder han vel ikke, men han hjælper nok. Lutter Løgn.

Altsaa den saa meget priste christelige Børne-Opdragelse bestaaer i at tyllt Barnet fuldt af – lutter Løgn. Det saa priste christelige Familie-Liv er selv, christeligt, en Løgn, christeligt gives der ikke Familie-Liv, allermindest i Betydning af at dette skulde være den sandeste Form af Christendom, det kan høist med Aflad tolereres. Og selv baseret paa en Løgn, tyller det christelige Familie-Liv Barnet fuldt af Løgn, finder saa selv Smag i den Art Børne-Christendom (hvilket ikke er saa underligt, da det er Hedenskab), bliver sentimentalt ved Tanken om, at man kun som Barn er sand Christen.

Og hvad er saa Følgen af den priste christelige Børne-Opdragelse? Følgen er: enten at Barnet tosser Livet igjennem som Mand, Fader, Olding, i det samme Vrøvl, eller, at der maa komme et Øieblik i dette Liv, hvor Barnet vil blive forsøgt i den rædsomste Smerte, om enten Gud er en Nedrig, der lader et stakkels Barn indbilde, at han (Gud) er en ganske anden end han virkelig er, eller hans Forældre Løgnere.

Og naar saa denne Smerte er forvunden, naar han har forstaaet, at hvad Gud angaaer, er Alt i sin Rigtighed, at han jo ingen Deel har i, hvad Mennesket hiter paa at fortælle om ham, og at Forældrene jo i ethvert Tilfælde vare ham med menneskelig Kjærlighed velmenende: saa behøver han dog maaskee lange, lange Tider, de smerteligste Cure, for at faae alt Det ud af sig, man under Navn af christelig Børne-Opdragelse har tyllt i ham.

See, det er Følgen af den saa meget priste christelige Børne-Opdragelse; baseret paa en Løgn er den idel Løgn. Men Præsterne, de lovprise den. Nu, og det forstaaer sig, eet Menneske er nok til at skaffe en heel By Cholera, og 1000 Meenedere mere end nok til at fnatte et heelt Samfund, saa det der, under Navn af Christendom, leves, er, *christeligt*, idel Løgn.

Sandheden af »Præstens« Betydning for Samfundet

Som en Statistiker, der er inde i Sligt, naar man opgav ham Folkemængden i en stor By, maatte kunne angive Forholds-Tallet for hvad en saadan By forbruger af offentlige Fruentimmer; som en Statistiker, der er inde deri, maatte, naar man opgav ham en Armees Størrelse, kunne bestemme Forholds-Tallet for hvad en Armees af den Størrelse behøver af Læger for at være velbetjent: saaledes maatte ogsaa en Statistiker, der befattede sig hermed, naar man opgav Folkemængden i et Land, kunne bestemme Forholds-Tallet for, hvad et saadant Land vil behøve af Meenedere (Præster), hvis det fuldkomment skulde være, under Navn af Christendom, sikkert mod Christendommen, eller fuldkomment betrygget i, under Skin af at have Christendommen, at kunne leve – Hedenskab, endog beroliget og raffineret ved at det er Christendom.

Fra dette Synspunkt sees Sandheden af »Præstens« Betydning for Samfundet, eller hvorledes det i Sandhed hænger sammen med hans Betydning.

Christendommen hviler, som paa sin Forudsætning, i den Betragtning af Menneske-Tilværelsen, at Menneske-Slægten er en fortabt Slægt, at hver Enkelt der fødes, ved at være født, ved saaledes at tilhøre Slægt, er en Fortabt. Christendommen vil saa frelse hver Enkelt, men lægger ingenlunde Dølgemaal paa, at naar der skal gjøres Alvor hermed, bliver dette Liv ubetinget lige det stik Modsatte af hvad et Menneske har Smag og Sands for, idel Lidelse, Qval, Elendighed.

Dette gaaer Mennesket selvfølgelig ikke ind paa; blandt Millioner er der maaskee ikke en Eneste, som redeligt og ærligt vilde gaae ind paa det. Opgaven bliver altsaa for »Mennesket«, for »Menneske-Slægten«, for »Samfundet« af al Magt at værges sig mod Christendommen, der maa betragtes som Menneskets Dødsfjende.

Dog aabenlyst at bryde med Christendommen, »nei«, siger Mennesket, klog som han er, »nei det er ikke klogt, det er endog uforsigtigt, og paa ingen Maade tilstrækkeligt betryggende. En saa uhyre Magt, som Christendommen er – naar man lige over for den er saa ærlig, indlader sig saa meget med den, at man ligefrem forkaster den: risikerer man, at Enden paa Legen bliver, at denne Magt dog faaer Fingre i En, til Straf for, at man uklogt indlod sig med den – thi ærligt at forkaste den er dog paa en Maade at indlade sig

med den«.

Nei, her vil ganske andre Midler til, her maa dette kløgtige Hoved »Mennesket« ganske anderledes være paa sin Post.

Og nu begynder Comedien. For en Folkemængde af den og den Størrelse vil der, siger Statistikeren, behøves et saa og saa stort Antal Meenedere. Disse engageres. At det de forkynde, at det deres Liv udtrykker, ikke er det nye Testamentes Christendom, seer de vel selv; men siger de: det er vort Levebrød, for os gjælder det om at holde Ørene stive, ikke at lade os gaae paa.

Det var Meenederne. Samfundet har maaskee en Slags Anelse om, at det nok ikke hænger rigtigt sammen med denne Eed paa det nye Testamente. Dog for os, tænker Samfundet, er naturligviis Opgaven den at holde Ørene stive, at lade som var Alt i sin Orden. »Vi« siger Samfundet »vi ere kun Lægfolk, vi kunne ikke saaledes befatte os med Religionen, vi hvile roligt i Tillid til Præsten, som jo ved Eed er forpligtet paa det nye Testamente«.

Nu er Comedien fuldkommen; Alt er Christne og Christeligt, og Præster – og Alt udtrykker lige det stik Modsatte af det nye Testamentes Christendom. Men det er som umuligt at faae fat i Enden paa dette saa snildt Forviklede, det er som umuligt at komme bag ved dette Skin. Hvor skulde Nogen falde paa at betvivle at Christdommen er til, det er jo lige saa umuligt som at En kunde falde paa, at Præsten er en Næringsdrivende, han er jo ved Eed forpligtet til at forsage denne Verden, saa Næringsveien, Geschäften altsaa gaaer under Paategningen Forsagelse af denne Verden, lige saa forvirrende, som hvis En der kommer siger Farvel, hvor skulde Nogen falde paa, naar man hører det Ord Farvel, at det er En, der kommer, og hvor skulde Nogen falde paa – hvad vel heller Ingen er faldet paa, eller, hvis jeg ikke selv havde sagt det, havde vidst, hvem det er jeg taler om under Navnet »Meenederne«, at det er »Præsten«, »Præsten« som jo just er: Sandhedsvidne.

Dette er »Præstens« Betydning for Samfundet, der fra Slægt til Slægt forbruger et »nødvendigt« Antal Meenedere for, under Navn af Christendom, at være fuldkomment sikkert mod Christdommen og fuldkomment sikkert at kunne leve Hedenskab, betrygget, endog raffineret ved: at dette er Christendom.

Naturligviis gives der i hele Præstestanden ikke en eneste Ærlig. Ja, jeg veed det nok, at Folk, der forresten endog ikke ere utilbøielige til at være enige med mig i hvad jeg siger, dog mener, at jeg burde gjøre Undtagelser, at der dog ere enkelte. Nei, Tak; at komme ind paa det, vilde være at komme ind i Vrøvlet; thi saa blev formodentlig Resultatet, at hele Standen og hele Samfundet gav mig Ret i Alt hvad jeg siger, thi hver især vilde naturligviis mene, at han var Undtagelsen. Men der er, ganske bogstavelig, ingen Undtagelse; der er, ganske bogstavelig, ikke en eneste ærlig Præst. Lad blot Politiet see lidt nærmere paa denne formeentligen Ærlige, sjældent og overordentligt Redelige: og Den, der vil see, skal snart see, at heller ikke han er undtaget; thi der er ganske bogstavelig ikke en eneste Ærlig.

For det Første kan han dog vel ikke være saa dum, at han ikke kan see, at den Maade, paa hvilken han er lønnet, er, christeligt, aldeles utilladelig, er lige stik mod Christi Anordning; item at hans hele Tilværelse som Eenhed af Stats-Tjener og Christi Discipel er, christeligt, aldeles utilladelig, lige stik mod Christi Anordning, en Tvetydighed, saa man (om end af en anden Grund end hvorfor det bruges mod Forbrydere – thi »Præsten« løber neppe bort, det behøver man ikke at være bange for) kunde forlange, at hans Dragt var af to Farver, for at udtrykke: Deels-Deels, Baade-Og. – For det Andet; ved at være Medlem af Standen deeltager han i hele Standens Skyld; naar hele Standen er Fordærvethed, kan Ærlighed kun udtrykkes derved, at man lader være at blive Medlem af den Stand, ellers bevirker man jo kun – hvis vi et Øieblik vilde lade det gjælde med hans Ærlighed – at Standen ved at have ham med faaer En at beraabe sig paa, hvilket den netop ikke skulde have. Det er, som naar Politiet ved et Opløb har betydet Folk, at de har at forføie sig bort: saa bliver ingen god Borger staaende; det at blive staaende er just Tegn paa, at man ingen god Borger er, thi dette udtrykkes ved ikke at ville have Fællesskab med Dem, der blive staaende trods Politiets Forbud. Men lad det nu et Øieblik gjælde med, at denne Mand, der bliver staaende, er en høist respektabel, en god Borger, lad os oversee, at han ved at blive staaende afkræfter det: ved at blive staaende gjør han i en anden Forstand stor Skade. Opløbet faaer nu En at beraabe sig paa, og maaskee bevirker det, at Politiet ikke kan komme til at gaae saa energisk frem, som fornødent var, blot fordi denne »gode Borger« er med. – For det Tredie; maaskee er det saa langt fra, at denne formeentlig Ærlige er en Undtagelse, at han, kun paa en finere Maade, endog er værre end Andre. Blandt Blinde hersker, som bekjendt, den Eenøiede; og det er ganske kløgtigt beregnet, naar man tilsigter for en billig Priis at naae at gjælde for noget Overordentligt, saa at gaae ind i Middelmaadighedens, Jammerlighedens, Uredelighedens Compagnie; her vil, ved Modsætningen, Ens Smule Ærlighed tage sig brillant ud, aah, ja, hvis ikke denne kløgtige Benytten af Belysningen var en langt dybere Art af Uærlighed end de Andres ligefremme.

Nei, der er ganske bogstavelig ikke en eneste ærlig Præst. Og derimod er ved »Præstens« Tilværelse hele Samfundet, christeligt, en Nederdrægtighed, som det dog ikke saaledes vilde være, hvis »Præsten« ikke var med.

Fra Morgen til Aften udtrykker disse Samfundets Tusinder eller Millioner den Anskuelse af Livet, der er Christendommens lige stik modsat, saa modsat som det at leve er det at døe. Dette kan man ikke kalde nederdrægtigt, det er menneskeligt. Men nu kommer det Nederdrægtige: at der er 1000 paa det nye Testamente eedfæstede Mænd med, der selv, ligesom hele det øvrige Samfund, udtrykker den Anskuelse af Livet, der er Christendommens lige stik mod, men *tillige* betrygger Samfundet, at dette er Christendom. Nu er Samfundet en Nederdrægtighed.

Det i det nye Testaments Forstand at være Christen er, i Retningen op ad, lige saa forskjelligt fra det at være Menneske, som det at være Menneske i Retningen ned ad er forskjelligt fra det at være Dyr. En Christen i det nye Testaments Forstand er, skjøndt han, lidende, staaer midt i dette Livs Virkelighed, dog aldeles fremmedgjort for dette Liv, han er, som det hedder i Skriften, ogsaa i Collecterne (der – blodige Satire! – endnu forelæses af den Sort Præster, vi nu har, og for den Sort Christne, som nu lever) – Fremmed og Udlænding – man tænke sig blot f. Ex. afdøde Biskop Mynster messe: vi ere Fremmede og Udlændinge i denne Verden. En Christen i det nye Testaments Forstand er bogstavelig en Fremmed og Udlænding: han føler sig fremmed, og Enhver føler uvilkaarligt, at han er ham fremmed.

Lad mig tage et Exempel. At leve saaledes, at man arbejder mere anstrenget end nogen Pligt-Arbejder, og derved opnaaer at give Penge til, at blive til Ingenting, at blive udgriint o. D.: den Maade at leve paa maa for Menneskenes Mængde stille sig som en Art Galskab, i ethvert Fald vil de Mange føle sig fremmede, see fremmed paa en saadan Leven. Sandheden er imidlertid den, at en saadan Leven forholder sig til det nye Testaments Christendom. Lad nu En, der lever saaledes, leve i et christeligt Samfund, hvor der er en heel Besætning af ved Eed paa det nye Testamente forpligtede Lærere: saa kommer Nederdrægtigheden. Disse eedfæstede Lærere, ja lige over for dem og deres Leven føler Mængden sig ikke fremmed, det kjender de Mange godt, det er jo deres Eget: Profiten leve, Virksomhed i Næringsvei, som betaler sig baade med det Ene og med det Andet. Men disse Lærere de ere jo Præster, de maae altsaa dog vel, som eedfæstede paa det nye Testamente, vide hvad Christendom er, altsaa afgiver de Mængden Garantien for, at dette Profiteerlige o. D. at det er sand Christendom. Naar da Mængden, saaledes belært, lige over for en saadan Leven som den beskrevne, føler sig fremmed, er tilbøielig til at ansee den for Galskab (hvad endnu ikke er nederdrægtigt, men menneskeligt) saa mener Mængden nu, *christeligt* at være berettiget til at dømme om en saadan Leven, at den er en Art Galskab. Dette er nederdrægtigt, og denne Nederdrægtighed skyldes – »Præstens« Tilværelse.

Engang faldt Talen med afdøde Biskop Mynster saaledes. Jeg sagde til ham: at Præsterne omtrent lige saa gjerne kunde lade være at prædike, at al deres Prædiken slet ingen Virkning frembragte, fordi Menigheden i al Stilhed bag i Nakken tænkte: ja, det er hans Levebrød. Dertil svarede Biskop Mynster forunderligt nok: det er der Noget i. Det Svar havde jeg egentligen ikke ventet; thi vistnok var det under 4 Øine, men Biskop Mynster pleiede ellers at være Forsigtigheden selv det Punkt betræffende. Hvad mig angaaer, jeg har, i Forhold til hiin min Yttring, kun forsaavidt forandret mig, at det nu er blevet mig tydeligt, at Præsten dog i een Forstand frembringer en uhyre Virkning, at hans Tilværelse forvandler hele Samfundet, christeligt, til en Nederdrægtighed.

Om den Interesse, der vises min Sag.

Paa een Maade er denne Interesse stor nok; hvad jeg skriver har Udbredelse, i een Forstand næsten mere end jeg forlanger, om jeg dog i en anden Forstand (naturligviis uden at ville bruge end det Mindste, der paa fjerneste Maade kunde ligne Politikere og Markskrigere og Stüverfængeres bekjendte Kunster) maa ville den største Udbredelse. Man læser hvad jeg skriver, Mange læse det med Interesse, med stor Interesse, det veed jeg.

Men derved bliver det maaskee ogsaa med saa Mange. Næste Søndag gaaer man i Kirke, som man pleier; man siger: det er i Grunden sandt hvad K. siger, og det er yderst interessant at læse, hvad han oplyser, at hele den officielle Gudsdyrkelse er at gjøre Nar af Gud, er Gudsbespottelse – men vi ere nu engang vante til dette, det kan vi ikke frigjøre os fra, saadanne Kræfter har vi ikke. Men vist er det, læse hvad han skriver, skal vi med Fornøielse; man kan ordentlig gaae og være ganske utaalmodig for at faae et nyt Nummer, og mere at vide om denne unegteligt uhyre interessante Criminal-Sag.

Dog den Interesse er ikke egentlig glædelig, snarere bedrøvelig, et sørgeligt Beviis mere for, at Christendommen ikke blot ikke er til, men at Menneskene i vore Tider ikke engang ere, hvad jeg vilde kalde, i Tilstand af Religion, men fremmede for, ubekjendte med den Art Lidenskab, som enhver Religion maa fordre, uden hvilken man overhovedet ikke kan have nogen Religion, mindst da Christendommen.

Lad mig til hvad jeg vil sige benytte et Billede; jeg bruger det i een Forstand høist unødigt, thi jeg taler ikke gjerne om Sligt; dog vælger og bruger jeg det med velberaad Hu, ja, jeg mener ikke at kunne forsvare at

lade være at bruge det, thi Sagens Alvor fordrer, at der anvendes Alt for at gjøre, hvo som behøver det, ret ækel ved sin Tilstand, ret modbydelig ved sig selv.

Der lever en Mand, hvis Kone er ham utro; men han veed ikke af det. Da er der en af hans Venner, som – et tvetydigt Venskabs-Stykke, vil maaskee Mange sige – oplyser ham derom. Manden svarer: det er med en levende Interesse jeg har hørt Dig tale, jeg beundrer den Skarpsindighed, med hvilken Du har vidst at spore en saa forsigtigt skjult Utroskab, om hvilken jeg virkelig heller ingen Anelse har havt. Men at jeg derfor, da jeg nu veed at det er saa, skulde lade mig skille fra hende, nei, det kan jeg ikke beslutte. Jeg er nu engang vant til dette huslige Tummerumme, det kan jeg ikke undvære; hun har desuden Formue, den kan jeg heller ikke undvære. Men derimod negter jeg ikke, at jeg med den meest levende Interesse vil høre hvad Du yderligere kan oplyse Forholdet betræffende; thi – det er ikke for at sige Dig nogen Compliment – men det er yderst interessant.

Paa den Maade at have Sands for det Interessante, deri er der noget Frygteligt. Og saaledes er det ogsaa noget Frygteligt: under Form at interessant Viden at være vidende om, at Ens Gudsdyrkelse er Gudsbespottelse, og saa at vedblive den, fordi man nu engang er vant dertil. I Grunden er det ikke saa meget at foragte Gud som det er at foragte sig selv. Man finder det foragteligt, hvad der uforskyldt kan bevirkes ved en Kones Utroskab, at gjælde for at være Manden og dog ikke være det; man anseer det for jammerligt at ville finde sig i dette Forhold, blive i det. Men (hvad umuligt kan hænde Nogen uden ved egen Skyld) at have Religion paa den Maade, at man selv veed, at Ens Gudsdyrkelse er Gudsbespottelse, og saa dog at ville vedblive at lade det gjælde, at man har den Religion: det er i dybeste Grund at foragte sig selv.

O, der er dog Det, som er sørgeligere end hvad Menneskene ere tilbøielige til at ansee for det Sørgeligste, der kan hænde et Menneske: det at gaee fra Forstanden; der er Det, som er sørgeligere! Der gives en Sløvhed i Retning af at skulle være Charakter, en Charakterløshedens Fjottethed, der er rædsommere end Forstandens, maaskee ogsaa uheldeligere. Og det Sørgeligste der maaskee kan siges om et Menneske er: han kan ikke opløftes, hans egen Viden kan ikke løfte ham op. Som Barnet, der lader sin Drage gaee tilveirs, saaledes lader han sin Viden stige; at see efter den, med Øiet følge den finder han interessant, uhyre interessant, men – ham løfter den ikke, han bliver i Mudderet, mere og mere syg for det Interessante.

Derfor hvo Du end er, hvis det paa nogen Maade er Tilfældet med Dig: skam Dig, skam Dig, skam Dig!